

**СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА  
ПАТОМОРФОЛОГІЯ ТА ПАТОФІЗІОЛОГІЯ**

Спеціальність: **І5 «Медсестринство»**

Освітньо-професійна програма: **Сестринська справа**

Код компонента в освітній програмі: **ОК 12**

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

Форма здобуття освіти: **очна (денна)**

Рік навчання: **2**

Семестр(и): **III (осінній) та IV (весняний)**

Тип освітнього компонента: **обов'язковий**

Навчальний рік: **2025-2026**

Обсяг: **5 кредити ECTS (150 год.)**

Навчальні заняття: **лекції, практичні заняття, консультації**

Підсумковий контроль: **диф. залік**

Пререквізити: **знання з медичної біології та мікробіології, анатомії людини**

Кафедри/підрозділи: **кафедра патологічної анатомії**, пр. Науки, 4, головний корпус, 3 поверх та **кафедра загальної та клінічної патологічної фізіології ім. Д.О. Альперна**, пр. Науки, 4, головний корпус, 4 поверх

Керівники освітнього компонента: проф. **В.Д. Марковський**, email:

[vd.markovskiy@knu.edu.ua](mailto:vd.markovskiy@knu.edu.ua) та проф. **М.С. Мирошніченко**, email:

[ms.myroshnychenko@knu.edu.ua](mailto:ms.myroshnychenko@knu.edu.ua)

Сторінка освітнього компонента в Системі дистанційного навчання ХНМУ (Moodle):

<https://distance.knu.edu.ua/course/view.php?id=235> та

<https://distance.knu.edu.ua/enrol/index.php?id=4267>

**ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА**

Патоморфологія — навчальна дисципліна, яка дає поняття про структурне підґрунтя хвороб людини для поглибленого засвоєння фундаментальних основ медицини та клінічної картини захворювань з подальшим використанням одержаних знань у практичній роботі медичної сестри. Предметом вивчення патофізіології є загальні закономірності, перш за все функціонального характеру, які вивчають перебіг захворювання, механізми резистентності, одужання та завершення хвороби.

**МЕТА КУРСУ:** вивчення мікроскопічної та ультрамікроскопічної будови структур людського організму, їх розвиток і зміни у різноманітних умовах життєдіяльності, а також навчання здобувачів освіти комплексу медичних знань для кращого розуміння механізмів виникнення і розвитку патологічних змін, які відбуваються в хворому організмі. Сучасний фахівець повинен володіти достатнім об'ємом знань з патологічної фізіології та вміти користуватись набутими навичками в практичній роботі. Знання і розуміння механізму розвитку хвороби допоможе адекватно підібрати засоби і методи фізичної реабілітації сприяючи скорішому відновленню.

**РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:**

- Застосовувати у професійній діяльності результати досліджень морфологічно-функціонального стану організму

**ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА**

**Перелік тем лекцій (28 год.):**

1. Предмет, завдання і методи патоморфології. Поняття про морфогенез, патогенез і нозологію. Альтерація, причини, механізми виникнення. Порушення кровообігу. Види, причини і механізми виникнення.
2. Порушення кровообігу. Види, причини і механізми виникнення.
3. Запалення, етіологія та патогенез, класифікація. Види запалення. Ускладнення. Причини смерті.

4. Пухлинний ріст, ознаки, види росту пухлин. Канцерогенні фактори. Метастазування. Вплив пухлини на організм людини.
5. Патоморфологія захворювань органів серцево-судинної системи: атеросклероз, гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця, цереброваскулярні захворювання.
6. Інфекційні хвороби. Етіологія та перебіг інфекційних процесів. Кишкові інфекції.
7. Туберкульоз.
8. Предмет і задачі патофізіології. Методи патофізіологічних досліджень. Вчення про хворобу, етіологію та патогенез. Патологія реактивності. Порушення діяльності імунної системи.
9. Алергія. Етіологія, патогенез, клінічні прояви. Автоімунні захворювання.
10. Патофізіологія порушень у системі еритроцитів. Еритроцитози. Анемії.
11. Патофізіологія порушень у системі лейкоцитів. Лейкоцитози, лейкопенії. Патологія гемобластозів.
12. Патофізіологія серцево-судинної системи. Серцева недостатність.
13. Патофізіологія дихальної недостатності. Запальні захворювання дихальної системи.
14. Патофізіологія системи травлення і печінки.

#### **Перелік тем практичних занять (48 год.):**

1. Предмет, завдання і методи патоморфології. Поняття про морфогенез, патогенез і нозологію. Альтерація, причини, механізми виникнення.
2. Некроз, його ознаки, види, причини, наслідки. Регенерація, її види, регенерація окремих тканин і органів. Загоювання ран.
3. Порушення кровообігу. Види, причини і механізми виникнення.
4. Запалення, етіологія та патогенез, класифікація. Види запалення. Морфологія ексудативного запалення. Ускладнення. Причини смерті.
5. Пухлини з епітеліальної тканини.
6. Гемобластози: гострі та хронічні.
7. Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів серцево-судинної системи: атеросклероз, гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця, цереброваскулярні захворювання.
8. Патоморфологія захворювань органів дихання.
9. Патоморфологія захворювань органів шлунково-кишкового тракту.
10. Інфекційні хвороби. Етіологія та перебіг інфекційних процесів. Кишкові інфекції.
11. Туберкульоз.
12. Диференційований залік.
13. Патогенна дія на організм фізичних чинників.
14. Алергія. Анафілактичний шок.
15. Запалення: види, прояви. Етіологія, патогенез гострого та хронічного запалення.
16. Злоякісні пухлини.
17. Гарячка.
18. Типові порушення обміну речовин: порушення вуглеводного обміну.
19. Порушення водно-сольового обміну. набряк.
20. Патофізіологія системи крові. Порушення системи червоної крові: еритроцитози, анемії. Порушення системи білої крові: лейкоцитози, лейкопенії, лейкози.
21. Патофізіологія системи кровообігу. Недостатність серця. Коронарогенні ушкодження міокарда.
22. Патофізіологія дихальної системи. Дихальна недостатність.
23. Патофізіологія системи травлення, печінки.
24. Диференційований залік.

#### **Перелік тем самостійної роботи студента (74 год.)**

1. Дистрофії, види, значення для організму.
2. Проліферативне запалення. Специфічне запалення. Гранулематоз. Сифіліс.
3. Імунопатологічні процеси: реакції гіперчутливості негайного та сповільненого типу. Імунодефіцитні стани.
4. Процеси адаптації та компенсації.
5. Пухлинний ріст, ознаки, види росту пухлин. Канцерогенні фактори. Метастазування. Вплив пухлини на організм людини.
6. Мезенхімальні пухлини. Пухлини з меланінутворюючої, нервової тканин.
7. Анемії.
8. Патоморфологія та патофізіологія захворювань сполучної тканини з аутоімунізацією.
9. Патоморфологія захворювань органів дихання.
10. Патоморфологія та патофізіологія захворювань печінки, жовчовивідних шляхів.
11. Патоморфологія захворювань ендокринних залоз.
12. Патоморфологія захворювань вагітності та післяпологового періоду. Пре- та перинатальна патологія.
13. Патоморфологія пре- та перинатальної патології.
14. Вірусні та дитячі інфекції.
15. Особливо небезпечні інфекції: сепсис, чума, туляремія, бруцельоз, сибірка. СНІД. Міри профілактики та наслідки захворювань.
16. Патофізіологія клітини.
17. Патологія реактивності.
18. Типові порушення периферичного кровообігу і мікроциркуляції.
19. Гіпоксія
20. Порушення білкового обміну.
21. Порушення жирового обміну.
22. Порушення обміну вітамінів та мікроелементів.
23. Порушення енергетичного обміну. Голодування.
25. Порушення кислотно-основного стану. Ацидоз. Алкалоз.
26. Васкуліти.
27. Порушення системи гемостазу.
28. Аритмії серця.
29. Артеріальна гіпер- та гіпотензія.
30. Патофізіологія нирок. Ниркова недостатність.
31. Патофізіологія ендокринної системи.
32. Патофізіологія нервової системи.
33. Патофізіологія екстремальних станів: кома, шок, колапс.
34. Патофізіологія сучасної бойової травми.

СРС спрямована на поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих під час аудиторного навчання та сприяють формуванню професійних компетентностей. Результати СРС підлягають контролю та включені до підсумкового контролю знань.

**Консультації:** онлайн, за попередньою реєстрацією на сторінці курсу в Системі дистанційного навчання курсу.

**Методи навчання:** лекція, виконання вправ та практичних робіт, розв'язання ситуаційних завдань та кейсів

### ОЦІНЮВАННЯ

**Поточна навчальна діяльність (ПНД).** Оцінювання успішності здобувачів освіти здійснюється відповідно до Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в ХНМУ (<https://knmu.edu.ua/documents/normativni-dokumenty-navchalnogo-proczesu/>).

Оцінка за практичне чи підсумкове заняття становить від 2 до 5 балів. Подання завдань за запізненням з неповажних причин тягне за собою зниження оцінки відповідно до відсотка запізнення в часі від часу виконання завдання. Завдання перевіряються до 24 год. Оцінки виставляються у електронний журнал. Незадовільні оцінки відпрацьовуються відповідно до Положення про порядок відпрацювання студентами ХНМУ навчальних занять ([https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog\\_vidprac\\_zaniat.pdf](https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_vidprac_zaniat.pdf)).

В кінці семестру середня оцінка за семестр конвертується у багатобальну оцінку (70 – 120 балів) відповідно до таблиці 1 Інструкції з оцінювання (див. вище). Середнє арифметичне ПНД за обидва семестри становить **загальну навчальну діяльність (ЗНД)**.

**Індивідуальні завдання (ІЗ)** оцінюються до 10 балів.

**Підсумковий контроль.** Умовою допуску до диференційованого заліку є набрання 70 балів ЗНД. Оцінка за диференційований залік становить від 50 до 80 балів.

**Оцінка з дисципліни (ОД).**  $ОД = ЗНД + ІЗ + \text{підсумковий контроль}$ .

**Оскарження результатів підсумкового контролю** проводиться у встановленому в ХНМУ порядку ([https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog\\_apel\\_kontrol.pdf](https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_apel_kontrol.pdf)).

### ПОЛІТИКИ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

**Рекомендації щодо роботи на курсі:** брати активну участь у всіх формах роботи на заняттях, присвячувати 1-2 год. щодня виконанню самостійної роботи та підготовці до занять, ставити запитання під час занять, відвідувати консультації, вчасно здавати завдання та виконувати усі форми контролю.

**Відвідування занять.** Відвідування лекцій та практичних занять є обов'язковим. Формою одягу під час офлайн-занять є білий медичний халат. При запізнення більше ніж на 5 хвилин ви можете бути не допущені до заняття. Пропущені заняття відпрацьовуються відповідно до Положення про порядок відпрацювання студентами ХНМУ навчальних занять ([https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog\\_vidprac\\_zaniat.pdf](https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_vidprac_zaniat.pdf)).

**Академічна доброчесність.** ХНМУ стоїть на позиціях нульової толерантності до проявів академічної недоброчесності. Будь-які порушення принципів академічної доброчесності тягнуть за собою відповідальність у встановленому в ХНМУ порядку ([https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog\\_ad-1.pdf](https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_ad-1.pdf)).

**Використання електронних гаджетів та інструментів штучного інтелекту** допускається лише з дозволу викладача.

**Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами.** Здобувачі з особливими освітніми потребами мають зв'язатися з викладачем задля розробки індивідуальної освітньої траєкторії.

**Час відповіді викладача:** 24 години.

### Технічні вимоги до роботи на курсі:

- доступ до комп'ютера, ноутбука, планшета чи смартфона
- корпоративний обліковий запис Google з власним фото
- навички роботи з Google Workspace (Google Meet, Docs, Sheets, Slides, Forms) та Moodle

**Технічна підтримка:** АСУ (ev.shevtsov@knmu.edu.ua), Google (tehotdelknmu@gmail.com), Moodle (al.korol@knmu.edu.ua)

### РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Патоморфологія: нац. Підруч. / В.Д. Марковський, В.О. Туманський, І.В. Сорокіна та ін., за ред. В.Д. Марковського, В.О. Туманського. — К.: ВСВ «Медицина». 2015 — 936с., кольор.вид. ISBN 978-617-505-450-5
2. Кумар В. Основи патології за Роббінсом : пер 10-го англ. вид. : у 2 т. / Віней Кумар, абдул К. Аббас, Джон К. Астер ; наук. ред. пер. проф.: І. Сорокіна, С. Гичка, І. Давиденко. — К. : ВСВ «Медицина», 2019. — XII, 420с.

3. Патолофізіологія: підручник / Ю.В. Биць, Г.М. Бутенко, А.І. Гоженко та ін.; за ред. М.Н. Зайка, Ю.В. Биця, М.В. Кришталь. – 6-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2017. – 752 с. +4 с. кольор. вкл.
4. Атаман О.В. Патолофізіологія: в 2 т. Т 1. Загальна патологія: підручник для студ. вищ. мед. навч. заклад. / О.В. Атаман. – Вінниця: Нова Книга, 2016. – 580 с.: іл.
5. Атаман О.В. Патолофізіологія: підручник: в 2 т. Т 2. Патолофізіологія органів і систем / О.В. Атаман. – Вид. 2-ге, стер. – Вінниця: Нова Книга, 2017. – 448 с.:
6. Патолофізіологія / За ред. М.Н. Зайка, Ю.В. Биця, М.В. Кришталь. – 4-е вид. переробл. і допов. – К.: ВСВ «Медицина», 2014. – 752 с.
7. Pathophysiology – Патолофізіологія / Н.В. Сімеонова; за науковою редакцією В.А. Міхньова. – К.: ВСВ «Медицина», 2010. – 544 с.
8. General and Clinical Pathophysiology / Edited by A.V. Kubyshkin. – Vinnitsia: Nova Knyha Publishers, 2011. – 656 p.
9. Histology for Pathologists/ ad. Stacey E. Mills – Philadelphia – Baltimore - New York – London – 2020 – 1320p.
10. Атаман О.В. Патологічна фізіологія в запитаннях і відповідях. Навчальний посібник / видання третє, доповнене та перероблене. – Вінниця: Нова Книга, 2010. – 547 с. Іл.\
11. Кришталь М. В. Патолофізіологія нирок : навчальний посібник / М. В. Кришталь, А. І. Гоженко, В. М. Сірман. – Одеса: Фенікс, 2020. – 144 с.  
<http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/2078>
12. Гарбузова, В.Ю. Порушення кислотно-основної рівноваги: навчальний посібник/ В.Ю. Гарбузова, Т.І. Михайлова. - Суми: СумДУ, 2015. – 120 с.  
<http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/42811>
13. Вогнепальні поранення м'яких тканин (досвід Антитерористичної Операції/ Операції Об'єднаних Сил) : монографія / І. П. Хоменко, І. А. Лурін, О. Ю. Усенко [та ін.] ; ред. В. І. Цимбалюк ; Міністерство оборони України, Національна академія медичних наук України, Міністерство охорони здоров'я України. - Харків : Колегіум, 2020. - 400 с.

Зав. кафедри патологічної анатомії

Володимир МАРКОВСЬКИЙ

Зав. кафедри загальної та клінічної  
патологічної фізіології ім. Д.О. Альперна

Михайло МИРОШНИЧЕНКО